

УДК 338.432 (439):
334.012.64
© 2012

А.В. Збарська

*Національний
університет біоресурсів
і природокористування
України*

** Науковий керівник —
доктор економічних наук
В.П. Горьовий*

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ МАЛИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ СІЛЬСЬКИХ ПОСЕЛЕНЬ ЧЕРКАЩИНИ*

*Розкрито теоретико-методичні підходи до
вдосконалення управління малими
підприємствами у сільських поселеннях.
Установлено, що значна увага в малому
підприємництві концентрується на процесі
ухвалення управлінських рішень.*

Актуальність дослідження. Залежно від розміру усі підприємства як складові національної ринкової економіки поділяються на 3 групи: великі, середні й малі. Кожна група має свої специфічні інтереси, що визначають стратегію економічної поведінки, ставлення до проведення державної політики, а також до проблем соціально-економічного, політичного і національного характеру.

Аналіз останніх публікацій. Нові явища в сільському господарстві, що відбуваються на соціально-економічному розвитку села та селянстві, досліджували чимало українських учених, зокрема П.С. Березівський, З. Варналія, Л. Вороніна, О. Гаврилук, В. Геєць, В. Горьовий, С. Дем'яненко, В. Зіновчук, П. Канінський, М. Малік, В. Месель-Веселяк, В. Онищенко, І. Прокопа та ін., а також зарубіжних — А. Маршал, Т. Пітерс, П. Самуельсон, Л. Тубі, Р. Вортмен, Й. Шумпетер та ін.

Результати дослідження. Відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань регулювання підприємницької діяльності» від 18.09.2008 р. № 523-VI та Господарського кодексу України малими вважаються підприємства, у яких середня чисельність працівників за звітний (фінансовий) рік не перевищує 50 осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції за цей період не перевищує 70 млн грн. У березні 2012 р. Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні», яким визначено нові критерії розподілення суб'єктів господарювання на мікро- (чисельність працюючих не перевищує 10 осіб) та малі підприємництва.

Малі сільськогосподарські підприємства максимально використовують економічний потенціал регіонів, розвиваються у пріоритетних для регіону видах економічної діяльності. Вони швидко реагують на зміни кон'юнктури ринку. Однак виробництво нових видів продукції здебільшого пов'язане з використанням сільсько-

господарських угідь, а звідси — неспроможність малих підприємств у короткі терміни відтворити капітал, переводячи його з однієї сфери діяльності в іншу, проникаючи в нові ринкові ніші. Наявність незалежних суб'єктів малого підприємництва створює конкурентне середовище, крім того, велика кількість малих підприємств забезпечує виникнення великих фінансово потужних фірм. Тому малим підприємствам потрібен, з одного боку, гнучкий і юридично спрощений порядок створення, реорганізації та ліквідації, а з другого — сучасне, науково обґрунтоване управління.

Мале підприємництво в Україні є істотним елементом у соціальному перетворенні суспільства, оскільки значною мірою сприяє створенню середнього класу, забезпечує політичну стабільність і демократичний розвиток суспільства. Частка малих і середніх підприємств у валовому внутрішньому продукті нашої держави становить близько 10%, а в країнах з розвинутою ринковою економікою — в межах 50–65%. У США роздрібна торгівля майже на 100% здійснюється малим підприємництвом.

Малі підприємства сільських поселень за своїми фінансовими і комерційними можливостями істотно відрізняються від великих і навіть середніх підприємств. Це зумовлює особливості управління малим підприємством загалом і в сільських поселеннях зокрема.

З огляду на функціональний підхід до діяльності малих підприємств керівник такого підприємства виконує кожну функцію самостійно: фінансову (І), виробничу (V), кадрову (II), матеріально-технічного постачання (III), маркетингу і загального управління фірмою (IV).

Модель управління фермерським господарством (за В.К. Збарським) складається з 2-х блоків: *макросередовище* — економічні, правові, політичні, соціально-економічні, технологічні, географічні умови діяльності; *мікросередовище* — інституціональна система. Вона характеризує фермерське підприємництво з

Основні економічні показники розвитку малих підприємств глибинних районів Черкащини, 2006–2010 рр.*

Показник	Район				Область (без міст обласного підпорядкування)	
	Шполянський		Монастирищенський		2006	2010
	2006	2010	2006	2010		
Кількість малих підприємств, одиниць	114	110	110	115	2109	2215
Кількість зайнятих працівників, осіб — усього	50	1021	1060	1090	18705	18481
Те саме у % від загальної кількості	18,9	27,9	31,0	45,6	28,1	35,6
У т.ч. найманих працівників	911	954	991	1032	17888	17386
Те саме на одне підприємство, осіб	8	9	9	9	8	8
Середньомісячна зарплата найманих працівників, грн	486,5	1151,4	462,3	993,5	498,1	917,7
Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг), млн грн	32,6	77,1	71,8	224,0	1312,7	2206,8
Те саме у % від загального обсягу району	10,0	7,6	23,4	45,4	25,9	29,9
Обсяги реалізованої продукції (робіт, послуг) на одного зайнятого працівника, тис. грн	34,3	74,1	67,7	205,5	70,2	119,4
Операційні витрати на одиницю реалізованої продукції, грн	105,6	108,7	100,9	102,7	103,33	109,54
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування, тис. грн	558,2	7359,8	76,4	5499,9	-2340,1	+31131,6
Чистий прибуток, тис. грн	391,0	7175,2	-83,0	5061,3	-2111,1	+22524,9
Рентабельність усієї діяльності, %	1,4	8,8	-3,2	2,2	-12,4	+11,3

* Дані: Діяльність малих підприємств. Статистичний збірник за 2009 рік. — Черкаси: Головне управління Держкомстату України в Черкаській області, 2011. — 169 с.

його 5-ма основними функціями, 4 з яких (фінанси, маркетинг, кадри і матеріально-технічне постачання) передбачають відносини фермера-менеджера із зовнішніми блоками. Ці інститути становлять безпосереднє середовище діяльності фермерського господарства, або мікрорівень. Виробнича функція з її ноу-хау становить внутрішнє середовище бізнесу. Сукупність ринків: фінансів (I); праці (II); сировини та машин (III); товарної продукції (IV) — становлять ринкове середовище фермерського господарства, або його макрорівень.

У цих умовах фермеру як керівникові господарства доводиться самому здійснювати всі 5 функцій управління фермерським господарством.

Досвід і досягнення фахівців із менеджменту різних країн цікаві й корисні для вітчизняних учених. Проте кожна держава має свій рівень розвитку ринкових відносин, своє законодавче поле та специфіку культури населення. Отже,

нашим підприємцям-менеджерам необхідні розробки, які враховують специфіку становлення та розвитку малого бізнесу в Україні.

Останнім часом проблеми малого підприємництва дедалі більше привертають увагу дослідників України та близького зарубіжжя, зокрема Росії.

Дослідження управлінських аспектів малих сільськогосподарських підприємств показало, що в галузевій структурі діючих малих підприємств Черкащини у 2010 р. вони становили від 20 до майже 50% (таблиця).

Аналіз статистичних даних функціонування малих підприємств Черкаської області свідчить про те, що близько 20% зареєстрованих малих підприємств на селі не працює. Це є безперечним доказом того, що в кожному 5-му малому підприємстві недостатньо розвинений менеджмент, що негативно позначається на розвитку їхньої господарсько-комерційної діяльності.

Висновки

Особливого значення в системі організації ефективної діяльності у малому підприємстві набувають побудова та впровадження власної стратегії, що має підкріплюватися відповідними принципами:

орієнтація на економічні інтереси власника малого підприємства;

багатоваріантність можливих напрямів розвитку, яка зумовлена динамічністю зовнішнього середовища;

безперервність і комплексність розробки стратегії; узгодженість стратегічних рішень за окремими напрямками діяльності суб'єкта господарювання, видами ресурсів, функціями.

Бібліографія

1. *Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку)*/за ред. М.В. Зубця, П.Т. Саблука, В.Я. Месель-Веселяка, М.М. Федорова. — К.: ННЦ ІАЕ, 2011. — 1008 с.

2. *Діяльність малих підприємств*: Статистичний збірник за 2010 рік. — Черкаси: Головне управління статистики у Черкаській обл., 2011. — 169 с.

3. *Діяльність суб'єктів малого підприємництва*: Статистичний збірник за 2010 рік. — К.: Держкомстат України, 2011. — 185 с.

4. *Збарський В.К., Горьовий В.П.* Проблеми поєднання малих, середніх та великих підприємств // *Агроінком*. — 2007. — № 7—8. — С. 54—62.

5. *Збарський В.К., Канінський П.К.* Особливості функціонування малого підприємництва в сіль-

ських поселеннях // *Вісн. Білоцерків. НАУ*. — Біла Церква, 2007. — Вип. 45. — С. 5—13.

6. *Малий бізнес та підприємництво в ринкових умовах господарювання*: Навч. посіб./за ред. Л.І. Вороніної. — К.: ЄУФІМБ, 2001. — 307 с.

7. *Регіональний розвиток Черкаської області за 2009 рік*: Статистичний збірник. — Черкаси: Головне управління статистики у Черкаській обл., 2010. — 391 с.

8. *Статистичний щорічник Черкаської області за 2009 р.* — Черкаси: Головне управління статистики у Черкаській обл., 2010. — 547 с.

9. *Фінансово-господарська діяльність підприємств Черкаської області*: Стат. зб. — Черкаси: Головне управління статистики у Черкаській обл., 2010. — 237 с.